

अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ संक्षिप्त परिचय (A Brief Introduction Of Excise Act, 2058)

अन्तःशुल्क लगाउने कार्यको शुरुवात वि.सं. १९९० को मूलुकी ऐन हुँदै, वि.सं. २००८ मा नेपालको पहिलो बजेटसंगै आर्थिक ऐनद्वारा गरिएको हो। अन्तःशुल्क ऐन, २०१५ ले अन्तःशुल्कको कानूनी आधार शीला निर्माण गरेको हो। अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ तथा अन्तःशुल्क नियमावली, २०५९ ले पुरानो अन्तःशुल्क ऐन र नियमलाई प्रतिस्थापन गर्दै स्वयम कर प्रणालीको व्यवस्था र प्राविधिक नियन्त्रणका पक्षहरूलाई समावेश गरी आर्थिक उदारीकरणले देखाएका मार्गहरूलाई अनुशरण गरेको देखिन्छ।

मुलुकको आर्थिक विकासकोलागि आवश्यक राजस्व संकलन गर्ने प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाई राजस्व परिचालन बढाउन, नेपाल अधिराज्यमा उत्पादन भएका वा पैठारी हुने वस्तु वा प्रदान गरिने सेवामा अन्तःशुल्क लगाउने र असूल उपर गर्ने उद्देश्यका साथ अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ लागू गरिएको हो। यो ऐनमा हरेक वर्ष आर्थिक ऐनबाट समसामयिक संशोधन हुने गरेको छ।

अन्तःशुल्क प्रशासन जनस्वास्थ्य, वातावरण र नियन्त्रणका दृष्टिले अत्यन्तै संवेदनशील हुने भएकोले यस्को प्राविधिक, नियन्त्रणत्मक र नियन्त्रणकारी पक्षहरू सर्वाधिक महत्वपूर्ण मानिन्छ। अन्तः शुल्क ऐन, २०५८ ले अन्तःशुल्क निर्धारण र असूल गर्ने दायित्व उत्पादकको हुने र पैठारी हुने वस्तुको हकमा अन्तःशुल्क निर्धारण र असूली सम्बन्धीत भन्सार कार्यालयले गर्ने व्यवस्था गरेको छ।

» अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ ले नेपाल बाहिर निकासी गरेमा वा स्वीकृत प्राप्त करमुक्त पसललाई मदिरा र चुरोट बाहेकका अन्य वस्तु विक्री गरेमा अन्तःशुल्क नलाग्ने व्यवस्था गरेको छ। साथै

- » सूतीजन्य पदार्थ (चुरोट/विडी वाहेक) मा अन्तःशुल्क टिकट टाँस गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७०
- » साल वसाली आर्थिक ऐनहरु।

थप जानकारीको लागि:

अन्तःशुल्क सम्बन्धमा थप जानकारीको लागि सम्बन्धित आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरु, करदाता सेवा कार्यालयहरु तथा आन्तरिक राजस्व विभाग लाजिम्पाट, काठमाण्डौमा सम्पर्क गर्न वा विभागमा संचालित Call Center को टोल फि नं. १६६००९४०००० मा फोन गर्नुहोस वा www.ird.gov.np मा लग अन गरी यस सम्बन्धि जानकारी प्राप्त गर्न सकिन्छ।

» अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ ले अन्तःशुल्क रकम समयमा दाखिला नगर्नेलाई बाँकी अन्तःशुल्क रकममा प्रति दिन शून्य दशमलव शून्य पाँच प्रतिशतको दरले विलम्ब शुल्क लाग्ने व्यवस्था गरेको छ। अन्तःशुल्क रकम बाँकी राखेमा सम्पत्ति रोक्का र लिलामी गर्ने, किस्ताबन्दीमा अन्तःशुल्क बुझाउन पाउने तथा अन्तःशुल्क अधिकृतलाई अदालतलाई भए सरहको अधिकार प्रयोग गर्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ। अन्तःशुल्क अधिकृतको नियुक्ती र अधिकार क्षेत्र तोक्ने विषयलाई पनि ऐनमै समेटिएको छ।

» अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ ले प्रशासकीय पुनरावलोकन तथा पुनरावेदन सम्बन्धी व्यवस्थालाई व्यवस्थित गरेको छ। यस अन्तर्गत अन्तःशुल्क अधिकृतले अन्तःशुल्क निर्धारण गरेको तथा असूलीकोलागि गरेको कारवाहीमा चित्त नबुझाउने करदाताले निर्धारित अन्तःशुल्क रकम मध्ये विवादरहित अन्तःशुल्क र जरिवाना रकम बुझाई विवादित अन्तःशुल्क र जरिवानाको एक तिहाई रकम नगद धरौटी राखी प्रशासकीय पुनरावलोकनको लागि विभाग समक्ष निवेदन गर्न सक्ने व्यवस्था छ। अन्तःशुल्क अधिकृतले कैद गर्ने गरी गरेको निर्णय उपर भने राजश्व न्यायाधीकरणमा पुनरावेदन गर्न पाउने व्यवस्था छ। विभागले प्रशासकीय पुनरावलोकनको निवेदन परेको साठी दिन भित्र निर्णय नदिएमा वा विभागले दिएको निर्णयमा चित्त नबुझेमा राजश्व न्यायाधीकरणमा पुनरावेदनमा जान पाउने व्यवस्थालाई सुरक्षित गरिएको छ। अन्तःशुल्क सम्बन्धी व्यवस्था यसै ऐन बमोजिम हुने र अन्य कुनै ऐनले यस ऐनको व्यवस्थामा संशोधन परिवर्तन गर्न नसक्ने गरी ऐनको सर्वश्रेष्ठता कायम गरिएको छ।

अन्तःशुल्क प्रशासन हेर्ने निकायहरु :

- » अन्तःशुल्क सम्बन्धी प्रशासन आन्तरिक राजस्व विभाग, ठूला कर दाता कार्यालय, आन्तरिक राजस्व कार्यालयहरु र करदाता सेवा कार्यालयहरु तथा विभिन्न कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरुले गर्दछन।
- अन्तः शुल्क सम्बन्धी प्रशासन निम्न ऐन, नियम, निर्देशिका तथा कार्यविधि वाट संचालन हुँदै आएको छ।
- » अन्तःशुल्क ऐन, २०५८
- » मदिरा ऐन, २०३१
- » अन्तःशुल्क नियमावली, २०५९
- » मदिरा नियमहरु, २०३३
- » अन्तःशुल्क निर्देशिका, २०६८

आन्तरिक राजस्व विभाग

लाजिम्पाट, काठमाडौं

फोन नं. ०१ ४४ १५ ८०२, ४४ १५ ८०३

www.ird.gov.np

कूटनैतिक तथा महसूल सुविधा प्राप्त व्यक्ति वा निकायलाई विक्री गर्ने चुरोट तथा मदिरामा अन्तःशुल्क नलाग्ने कुरा पनि यो ऐनमा समेटिएको छ ।

- » अन्तःशुल्क प्रशासनको प्रत्यक्ष रेखदेखमा रही उत्पादन गर्ने प्रणालीलाई भौतिक नियन्त्रण प्रणाली भनिन्छ । नेपालमा हाल मदिरा, बियर, र चुरोटको उत्पादन भौतिक नियन्त्रण प्रणालीमा आधारित छ । अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ ले भौतिक नियन्त्रण प्रणालीमा आधारित वस्तुको हकमा प्रतिष्ठानबाट उत्पादित वस्तु विक्रीको लागि निष्कासन गर्दाका बखत अन्तःशुल्क असूल उपर गरिन्छ ।
- » सुर्ति, खैनी, गुट्खा निकोटिनयुक्त वा निकोटिन रहित पान मसाला तथा यस्तै अन्य सूर्तिजन्य पदार्थहरु निष्काशन गर्दाको बखत अन्तःशुल्क असूल उपर गरिन्छ ।
- » स्वयम् निष्कासन प्रणालीमा आधारित वस्तुको हकमा, विजक जारी गर्दाका बखत र पैठारी हुने वस्तुको हकमा भन्सार विन्दुमा अन्तःशुल्क असूली गर्ने व्यवस्था गरेको छ । अन्तःशुल्क प्रशासनको नियन्त्रण विना नै अन्तःशुल्कजन्य वस्तुको उत्पादन तथा निष्कासन गरिने प्रणाली स्वयम् निष्कासन प्रणाली हो । मदिरा, बियर र चुरोट बाहेकका सबै अन्तःशुल्क लाग्ने वस्तु तथा सेवाहरु यसै प्रणाली अन्तर्गत प्रशासन हुने कानूनी व्यवस्था छ ।
- » नेपाल भित्र उत्पादन हुने वस्तु तथा सेवाको हकमा उत्पादकले, पैठारी हुने वस्तुको हकमा पैठारी कर्ताले, लिलाम भएको वस्तुको लिलाम सकार्ने व्यक्तिले, अन्तःशुल्क लाग्ने वस्तु पुनः विक्री वा प्रयोग गरेमा, पुनः विक्री वा प्रयोग गर्ने व्यक्तिले कुनै वस्तु वा सेवाको अन्तःशुल्क नलाग्ने अवस्थाबाट लाग्ने अवस्थामा परिवर्तन भएमा, त्यस्तो वस्तुको स्वामित्व कायम रहने व्यक्तिले अन्तःशुल्क बुझाउनु पर्ने गरी तोकिएको छ ।
- » अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ ले अन्तःशुल्क लाग्ने वस्तु तथा सेवाको मूल्य निर्धारण उत्पादकले कारखाना मूल्यको आधारमा, सेवाको हकमा सेवा विक्री गर्दाको मूल्यमा वा उत्पादन लागतको आधारमा तथा पैठारी हुने वस्तुको हकमा त्यस्तो वस्तु भन्सार महसूल लिने प्रयोजनको निमित्त निर्धारण गरिएको मूल्यमा भन्सार महसूल समेत थप गरी कायम हुन आएको मूल्यमा अन्तःशुल्क

लगाईने व्यवस्था गरेको छ ।

- » अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ ले नेपाल बाहिर निकासी गरेमा वा कूटनैतिक तथा महसूल सुविधा प्राप्त व्यक्ति वा निकायलाई विक्री गर्ने चुरोट तथा मदिरामा अन्तःशुल्क छुट दिने व्यवस्था पनि गरेको छ । अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ ले अन्तःशुल्क लाग्ने वस्तु उत्पादन, पैठारी, विक्री वितरण वा सञ्चय गर्ने वा अन्तःशुल्क लाग्ने सेवा प्रदान गर्ने व्यक्तिले अन्तःशुल्क इजाजत प्राप्त गरी मात्र कारोबार सञ्चालन गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । मदिरा ऐन, २०३९ ले पनि इजाजत वेगर र इजाजत पाएको व्यक्तिले पनि इजाजतपत्रमा तोकिएको सर्त बमोजिम मदिरा उत्पादन, निकासी, पैठारी, सञ्चय र वेचबिखन गर्न पाउने व्यवस्था गरेको छ ।
- » अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ ले मदिराजन्य पदार्थ वा वस्तु जस्तै: मदिरा, बियर, मोलासीस एवं सूर्तिजन्य वस्तु, चुरोट उत्पादन आयात, विक्री र वितरण भौतिक नियन्त्रण प्रणाली अन्तर्गत राखी यसमा सरकारको प्रत्यक्ष अनुगमन तथा नियन्त्रण गर्ने व्यवस्था गरेको छ । यी बाहेकका अन्तःशुल्क लाग्ने अन्य वस्तु तथा सेवाको उत्पादन, निष्कासन, पैठारी तथा निकासी स्वयम् निष्कासन प्रणाली अन्तर्गत हुने व्यवस्था गरेको छ ।
- » नेपाल भित्र उत्पादन हुने वा पैठारी हुने मदिराको प्रत्येक बोटलमा र बियरको हकमा कार्टुनमा र चुरोटको प्रत्येक बट्टा तथा सुर्तिजन्य पदार्थको वाहिरी आउटरपोकामा आन्तरिक राजस्व विभागबाट प्रदान गरीएको अन्तःशुल्क टिकट (स्टिकर) लगाई विक्री गर्ने व्यवस्था गरेको छ ।
- » अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ अनुसार अन्तःशुल्क निर्धारण र असूल गर्नुपर्ने दायित्व भएको व्यक्तिले प्रत्येक महिनाको अन्तःशुल्क लाग्ने कारोबारको विवरण सो महिना समाप्त भएको पच्चीस दिन भित्र पेश गर्नु पर्दछ । अन्तःशुल्क विवरण पेश गर्ने व्यक्तिले अन्तःशुल्क लाग्ने वस्तु वा सेवाको उत्पादनका लागि प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ, सहायक कच्चा पदार्थ आदिको खरिद खपत, अन्तिम मौज्जातको मूल्य तथा परिमाण खुल्ने लेखा राख्नुको साथै खरिद खाता, विक्री खाता, उत्पादन निष्कासन र मौज्जात खाता समेत प्रमाणित गराई राख्नु पर्दछ । यस्तो अभिलेख कम्प्युटरबाट पनि राख्न सकिने र अन्तःशुल्क विवरण विधुतीय माध्यमबाट पनि भर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।

- » अन्तःशुल्कमा पूर्णरूपले स्वयम्कर निर्धारण पद्धति अवलम्बन गरिएको छ । तर म्याद भित्र विवरण पेश नगरेमा, अपूरो त्रुटिपूर्ण, भ्रष्ट विवरण पेश गरेमा वा तिर्नु पर्ने अन्तःशुल्क रकम कम देखाएमा विक्री मूल्यमा न्यूनविजकीकरण गरेमा, तोकिएको प्रतिलब्धि अनुसार उत्पादन प्रतिलब्धि नपुगेमा मदिराको चुलाइमा अल्कोहलको मात्रा एक प्रतिशत भन्दा बढि फरक परेमा, अन्तःशुल्क छलेमा तथा इजाजतपत्र नलिई कारोबार गरेमा अन्तःशुल्क अधिकृतले अन्तःशुल्क ऐन अनुसार अन्तःशुल्क निर्धारण गर्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ ।
- » अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ ले अन्तःशुल्क लाग्ने वस्तु तथा सेवाको उत्पादनको प्रतिलब्धि दर तोक्ने व्यवस्था गरेको छ । यस अन्तर्गत तयारी मदिराको लागि आवश्यक पर्ने इथानेल स्पिट, मोलासीस, खुदो आदिबाट प्राप्त हुनु पर्ने इथानेल स्पिट वा ई.एन.ए. को उत्पादन प्रतिलब्धि दरको निर्धारण समेत गरेको छ ।
- » आगजनी, चोरी, दुर्घटना, ध्वंसात्मक गतिविधि वा वस्तुको उपयोगको म्याद सकिएको कारणले हानी नोक्सानी भएमा तिरेको अन्तःशुल्क कट्टि गर्न पाउने व्यवस्थाहरु पनि समावेश गरिएको छ ।
- » अन्तःशुल्क विवरण नबुझाएमा, इजाजतपत्र नवीकरण नगरेमा, इजाजतपत्र नलिई अन्तःशुल्क लाग्ने वस्तु तथा सेवाको विक्री वितरण गरेमा, लेखा अध्यावधिक नगरेमा, प्रतिलब्धि नपुगेमा, अन्तःशुल्क ऐन, नियममा भएका व्यवस्था उल्लंघन गरेमा कसूरको मात्रा हेरी जरीवाना हुने व्यवस्था राखिएको छ । अन्तःशुल्क दबाएमा, छिपाएमा, वा छलेमा विगो जफत गरी विगो बमोजिम जरिवाना र एक वर्ष सम्म कैद वा दुवै सजाय हुने व्यवस्था छ ।
- » अन्तःशुल्क छलि गर्ने व्यक्तिलाई अन्तःशुल्क अधिकृतले खानतलासी लिने, कब्जा गर्ने र गिरफ्तार सम्म गर्न सक्ने कानूनी अधिकार प्रदान गरेको देखिन्छ । अन्तःशुल्क ऐन विपरीत कुनै कार्य हुन लागेको सूचना कसैले दिएमा, सो सूचनाबाट असूल भएको अन्तःशुल्क रकमको दश देखि तीस प्रतिशत सम्मको रकम सूचना दिने व्यक्तिलाई पुरस्कार दिने व्यवस्था समेत राखिएको छ ।